

NAREDIMO UČENJE ENOSTAVNO ZA VSE

Priročnik za uporabo
enostavnega jezika

Zasluge:

Avtorji: Tatjana Knapp, Dragica Haramija, David Vagni, and Barbara Dainelli
v sodelovanju s partnerji projekta.

Izjava o odgovornosti:

Izvedba tega projekta in publikacije je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorjev in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

Dovoljenje (licenca):

Ta priročnik bo predlagan in promoviran z odprtimi dovoljenji CREATIVE COMMONS tipa CC4.0 - CC BY NC SA. To bo pomagalo, da se lahko uporablja, spreminja in ustvarja kot izpeljava iz originala. (vendar ne v komercialne namene in prodajo) Pogoji za uporabo je, da se prizna avtorstvo dela in da se novemu delu pripišejo enaka dovoljenja (licence) kot originalu (zato vsakemu izvedenemu delu komercialna uporaba ne bo dovoljena).

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

1 Uvod	5
2 Metodologija	8
2.1 Učenje za vse	8
2.1.1 Univerzalni model za učenje	8
2.1.2 Univerzalni model za učenje (UMU) in nevrorazličnost	11
2.1.3 Načela univerzalnega modela za učenje (UMU)	12
2.1.4 Univerzalni model za učenje (UMU) in poenostavljen jezik.....	15
2.1.5 Premik od diagnostičnih oznak k učnim stilom	16
2.2 Okvir jezika in pismenosti	17
2.2.1 Pismenost	19
2.2.2 Jezikovne ravni.....	23
2.3 Jezik SIMPL4ALL	27
2.3.1 Namen	28
2.3.2 Ciljne skupine	29
2.3.3 Zahtevnost	29
2.3.4 Uporaba	30
2.3.5 Pravni status	30
2.3.6 Tvorci	30
3 Skupne jezikovne smernice SIMPL4ALL	32
3.1 Postavitev, oblikovanje	32
3.2 Vsebina	33
3.3 Besedoslovje	33
3.4 Skladnja	35
3.5 Prilagodite!	35
4. Refleksije in naslednji SIMPL4ALL koraki	37
5 Vključujoče izobraževanje in viri za komuniciranje.....	40
5.1 Vključujoče izobraževanje	40
5.2 Enostavni komunikacijski viri.....	50

6 Terminologija in slovar	56
6.1 Splošne smernice za vključujoč jezik	56
6.2 Primeri vključujočih izrazov:.....	58
6.3 Izključujoči izrazi, ki jih ni zaželeno uporabljati:	59
6.4 Slovar	60
7 Dodatek – univerzalni model za učenje (UMU), smernice in viri ..	63
7.1 Smernice	63
7.2 Viri	63
7.2.1 Univerzalni model za učenje: še en uvod	63
7.2.2 Sedem stvari, ki bi jih morali vedeti o univerzalnem modelu za učenje.....	64
7.2.4 Uporaba univerzalnega modela za učenje pri načrtovanju priprav na pouk v javno veljavnih programih.....	65
7.2.5 Univerzalni model za učenje in učeči se možgani	65
7.2.6 Diferenciran pouk in vplivi na uresničevanje univerzalnega modela za učenje.....	65
8 Bibliografija	67

Kazalo tabel

Tabela 1: Opis ravni znanja: pismenost	25
Tabela 2: Izobraževanje za vse v partnerskih državah (ocena).....	46
Tabela 3: Enostavni komunikacijski viri.....	55

1 Uvod

V poglavju 1 pišemo o tem, kaj je SIMPL4ALL:

- SIMPL4ALL je projekt.
- SIMPL4ALL je vključujoči pristop, ki vključuje vse ljudi.
- SIMPL4ALL je tudi orodje za lažje razumevanje informacij.

Glavni **cilj** mednarodnega projekta

Orodja za vključujoče učenje in vrstniško mediacijo: spodbujanje vključujočega učenja (SIMPL4ALL –

angleško Tools for an Inclusive Learning Mediation: Promoting Inclusive Learning) je razviti izhodišča in metodologijo za uporabo enostavnega jezika.

O enostavnem jeziku SIMPL4ALL lahko razmišljamo kot o jezikovni različici oziroma vmesni stopnji zahtevnosti med preprostim in lahkim jezikom.

Preprosti in lahki jezik sta predstavljena v poglavjih:

- [2. Metodologija in](#)
- [7. Terminologija in slovar.](#)

Jezik SIMPL4ALL je namenjen **vsem ljudem**.

Enostaven je za vse.

Vsem ljudem zagotavlja dostopne informacije.

V jeziku SIMPL4ALL je mogoče poenostaviti vsa gradiva, ki jih uporabljamo za obveščanje.

Upamo, da bodo orodja SIMPL4ALL pomagala izboljšati:

- komunikacijo,
- izobraževanje in
- razumevanje posameznika ter družbe.

V projektu, ki ga sofinancira Evropska unija, sodelujejo organizacije iz **šestih držav**:

- iz Italije: organizacije ENAIP FVG (koordinator), FONDAZIONE PROGETTOAUTISMO FVG in CUORE MENTE LAB,
- iz Slovenije: Zavod RISA,
- iz Avstrije: LebensGroß,
- iz Francije: LES APPRIMEURS,
- iz Belgije: SCS LogoPsyCom,
- iz Španije: ITE Network.

Pri pripravi tega priročnika so sodelovale organizacije z bogatimi izkušnjami.

Te izkušnje smo vključili v pripravo priročnika, da bi bil kar najbolj vključujoč in da bi upošteval čim več različnih učečih se.

Razvili smo smernice, pravila, ki so lahko do neke mere enaka za vse ljudi.

Vendar ne pozabite, da je treba pravila pogosto spreminjati in jih prilagajati potrebam učečih se.

Ta priročnik je namenjen predvsem strokovnjakom, ki delajo z učečimi se z različnimi oviranostmi, starejšimi od 15 let.

Priročnik z opisanimi metodami dela je namenjen predvsem mentorjem, učiteljem in izobraževalcem, ki pri delu uporabljajo različne pristope poučevanja, vezane na različne oviranosti.

Ciljne skupine so:

- vsi učeči se, zlasti pa mladi s posebnimi učnimi potrebami,
- mladi z ovirami čutnega zaznavanja in
- učitelji, mentorji, sorodniki, vrstniki (pri sodelovalnem učenju, vrstniškem sodelovanju).

Pri poimenovanjih se izogibamo uporabi izrazov, kot je na primer "mladi z različnimi diagnozami".

Izraz "mladi s posebnimi učnimi potrebami" se nanaša na mlade z avtizmom, specifičnimi učnimi ovirami, lažjo in zmerno intelektualno oviro ter drugo.

Vsi ljudje nimamo enakih potreb.

Od posameznih prilagoditev imajo koristi različni posamezniki ali skupine ljudi.

Zato **morajo biti prilagodljive tudi smernice.**

2 Metodologija

V poglavju 2 pišemo o tem, kaj moramo vedeti, če želimo učeče se podpreti na pravi način. Želimo zagotoviti informacije, ki jih lahko razumejo in se jih naučijo učeči se z različnimi učnimi stili. Poglavje 2 vam bo pomagalo razumeti, zakaj in kako smo razvili smernice za enostaven jezik SIMPL4ALL.

2.1 Učenje za vse

Namen izobraževanja v 21. stoletju ni zgolj usvajanje učnih vsebin in uporaba novih tehnologij. Namen izobraževanja je tudi obvladovanje učnega procesa in prilagajanje učnih načrtov posameznikovim značilnostim. Izobraževanje bi moralo pomagati začetnikom, da postanejo izkušeni učeči se. Izkušeni učeči se so posamezniki, ki se želijo učiti, vedo, kako se učiti, in se zavedajo svojih lastnih učnih navad. S tem so usposobljeni za vseživljenjsko učenje.

2.1.1 Univerzalni model za učenje

V projektu SIMPL4ALL uporabljamo univerzalni model za učenje (na kratko UMU; angleško Universal Design for Learning – UDL). V nadaljevanju bomo namesto dolgega imena uporabljali kratico UMU.

S tem modelom želimo izobraževalcem ponuditi okvir za oblikovanje učnih načrtov, ki bodo ustrezali potrebam vseh učečih se. Posebno pozornost namenjamo poenostavitvi jezika.

Center za uporabno prilagojeno tehnologijo (na kratko CAST; v angleščini The Centre for Applied Special Technology) je neprofitna organizacija za raziskave in razvoj na področju izobraževanja.

Ta organizacija je oblikovala okvir in smernice UMU, ki se zdaj uporabljajo za bolj vključujoče učenje po vsem svetu.

Razvoj UMU se je začel v organizaciji CAST v Bostonu.

To je bilo pred tridesetimi leti.

Cilj je bil razviti podporo, ki bi učečim se z različnimi oviranostmi pomagala pri vključevanju v splošnoizobraževalni program.

CAST definira UMU kot vrsto razvijajočih se pravil, smernic in kontrolnih točk za oblikovanje in razvoj učnih načrtov.

Takšni učni načrti omogočajo vsem posameznikom enake možnosti za učenje.

Z UMU je mogoče oblikovati učne cilje, metode, gradiva in ocenjevanja, ki so primerni za vse.

Model se ne uporablja enotno za vse, ampak je skupek prilagodljivih pristopov. Pristope je mogoče oblikovati glede na potrebe vsakega učečega se posebej.

V začetku je bil poudarek na tem, da učeči se dobijo podporo pri prilagajanju ali premostitvi oviranosti.

Tako bi lahko sledili splošnemu učnemu načrtu.

Podpora je temeljila na uporabi podporne tehnologije, nadomestnih orodij (kot so na primer pregledovalniki črkovanja) in programske opreme za izboljšanje spretnosti.

Ta orodja so še danes pomemben del vsakega izobraževalnega načrta.

Sčasoma se je ta pristop izkazal kot pomanjkljiv, saj ni upošteval temeljne vloge okolja pri določanju, kdo sodi ali ne sodi med osebe z oviranostjo ali invalidnostjo. Šlo je za vključevanje, vendar ne za vključevanje v okviru biopsihosocialnega modela, kot ga določa Svetovna zdravstvena organizacija (angleško World Health Organization ali WHO).

WHO oblikuje in potrjuje Mednarodno klasifikacijo funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (angleško International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF).

Če želimo učeče se resnično in ne le navidezno vključevati, moramo prilagoditi učni načrt in ne učečih se!

Mnogi učeči se imajo na primer težave pri branju in razumevanju besedil. Ker se mnoga besedila ne morejo prilagoditi osebni drugačnosti, po našem mnenju niso učeči se tisti, ki so "ovirani", temveč oviro predstavljajo besedila sama.

To pomeni, da moramo **besedila prilagoditi in poiskati nove načine, ne smemo pa spreminjati učečih se!**

2.1.2 Univerzalni model za učenje (UMU) in nevrorazličnost

Različnost posameznikov je med ljudmi pravilo in ne izjema. To še posebej velja v učnih okoljih.

Ko na primer pišemo besedilo, da bi zadovoljili potrebe namišljenega "povprečnega bralca", ne upoštevamo dejanske različnosti bralcev. Vendar bralci so različni!

Zaradi neupoštevanja različnosti šolski sistem ne zagotavlja vsem učečim se enakih možnosti. Učeče se z različnimi zmožnostmi, izkušnjami in motivacijo, ki ne ustrezajo namišljeni normi "povprečja", izključuje.

Eden od konceptov za preseganje ideje o "povprečju" je koncept **nevrorazličnosti**. Nevrorazličnost označuje naravno nevrološko različnost, ki je prisotna pri celotni populaciji ljudi. Družbo sestavljamo nevrotipični in nevrorazlični ljudje. Ta koncept upošteva tako psihološke kot socialne in biološke spremenljivke. Temu rečemo **biopsihosocialni model**.

Cilj tega modela je raziskati raznolikost. Nasprotno od medicinskega modela, ki je osredinjen izključno na ugotavljanje primanjkljajev.

Z vidika nevrorazličnosti bi torej moral biti cilj UMU, da je informacija, na primer besedilo, čim bolj razumljiva in dostopna vsem učečim se, torej učečim se z oviranostjo in tistim brez nje.

Dostopnost uresničujemo tako, da bralcem zagotovimo načine in oblike, ki jih potrebujejo za uspešno učenje.

Tak pristop naj bi prinesel spremembe v dveh pogledih:

- sprejemanje dejstva, da se učimo na različne načine,
- zagotavljanje lažjega razumevanja (na primer razumevanje besedila) in izobraževanja za različne potrebe učečih se.

2.1.3 Načela univerzalnega modela za učenje (UMU)

Z uporabo UMU lahko pripravimo prožne in prilagodljive:

- cilje,
- metode,
- gradiva in
- ocene.

S tem se prilagodimo raznolikosti učečih se.

UMU izobraževalcem omogoča upoštevanje različnih potreb učečih se. Z uporabo UMU lahko oblikujemo učni načrt, ki ustreza potrebam vseh učečih se. To pomeni, da ni treba uvajati poznejših prilagoditev. Tak učni načrt je prilagodljiv. Učečim se omogoča, da napredujejo od tam, kjer so zdaj, do tja, kamor bi radi prišli.

UMU ima tri načela, ki temeljijo na nevroznanstvenih raziskavah.

Ta načela so podlaga za smernice pri oblikovanju UMU.

- **Načelo I: Zagotavljanje različnih načinov pridobivanja znanja in informacij (KAJ se učiti)**

Vsi ljudje se ne učimo na enak način. Razlikujemo se po načinu, kako zaznavamo in razumemo predstavljene informacije.

Na primer ljudje s senzornimi oviranostmi (kot sta slepota ali gluhotata), ljudje s specifičnimi učnimi oviranostmi, ljudje z neprvim jezikom ali s kulturnimi in drugimi različnostmi potrebujejo različne načine in pristope k vsebinam.

Nekateri učeči se lahko hitreje in učinkoviteje razumejo informacije, če se učijo s pomočjo vidnih ali slušnih pripomočkov in ne s pisnim besedilom.

Prvo načelo se pri učenju in prenosu znanja uveljavlja, kadar je v procesu poučevanja uporabljenih več predstavitev. Različne predstavitve učečim se omogočajo, da vzpostavijo povezave znotraj besedila in med različnimi pojmi. Ni enega samega načina predstavitve, ki bi bil optimalen za vse učeče se!

Ključno je, da zagotovimo **različne predstavitve** za vse vrste učečih se.

- **Načelo II: Zagotavljanje različnih načinov dejavnosti in izražanja (KAKO se učiti)**

Učeči se se razlikujejo po tem, kako se znajdejo v učnem okolju in kako izrazijo svoje znanje. To pomeni, da imajo učeči se tudi različne pristope k učenju.

Ti pristopi k učenju so lahko povezani na primer:

- z gibalno oviranostjo (ki jo lahko na primer povzroči cerebralna paraliza),
- s težavami s strateškimi in organizacijskimi sposobnostmi (kot so oviranosti izvršilnih funkcij, oviranosti pozornosti in hiperaktivnosti),
- z govorno-jezikovnimi oviranostmi in podobno.

Nekateri ljudje se lahko dobro izražajo pisno, ne pa tudi govorno. Nekateri ljudje pa se lažje kot pisno izražajo govorno.

Natančno izražanje zahteva veliko vaje. Strategije za kakovostno izražanje se med učečimi se lahko razlikujejo.

Pravzaprav ni enega samega načina dejavnosti ali izražanja, ki bi bil optimalen za vse učeče se.

Zato je ključno, da zagotovimo **različne možnosti izražanja**.

- **Načelo III: Zagotavljanje različnih načinov sodelovanja (ZAKAJ se učiti)**

Čustvovanje je človekov odziv ali sposobnost doživljanja občutkov, povezanih s čustvi. Čustvovanje je ključni element učenja.

Učeči se se med seboj zelo razlikujejo glede na zavzetost in motivacijo za učenje.

Obstaja veliko razlogov, ki lahko vplivajo na osebne razlike v čustvovanju, na primer:

- nevrorazvojne motnje (na primer avtizem),
- kulturni dejavniki,
- osebni interes,
- osebno dojemanje in
- predhodno znanje.

Nekateri učeči se imajo željo po spoznavanju novega, so spontani.

Drugi učeči se imajo raje rutino in se morda spontanosti celo bojijo.

Nekateri učeči se raje delajo sami, drugi raje delajo v skupini.

Ni enotnega načina vključevanja, ki bi bil optimalen za vse učeče se v vseh okoliščinah.

Zato moramo zagotoviti **različne možnosti za vključevanje**.

2.1.4 Univerzalni model za učenje (UMU) in poenostavljen jezik

O načelih, ki smo jih uporabili pri razvoju jezika SIMPL4ALL, pišemo v posebnem poglavju 2.3 Jezik SIMPL4ALL.

Na tem mestu želimo poudariti le, da med številne načine predstavitev spadajo tudi informacije v poenostavljenem, enostavnem jeziku.

Na primer poenostavljena besedila v jeziku SIMPL4ALL!

Po načelih UMU in z upoštevanjem nevrorazličnosti
jezik SIMPL4ALL omogoča vključevanje vsem ljudem.

Če želite izvedeti še več o UMU, preberite Dodatek na strani 60.

2.1.5 Premik od diagnostičnih oznak k učnim stilom

Primeri iz prakse kažejo, da posamezniki rešujejo naloge in situacije na ustaljene načine. Ti načini so povezani z vzorci kognitivnih ali spoznavnih procesov, vključno z:

- odločanjem,
- reševanjem problemov,
- zaznavanjem in
- pozornostjo.

To pomeni, da imajo ljudje navado, da nekaj počnejo na določen način. Delujejo po enakem vzorcu.

Pravimo, da imajo ljudje različne **kognitivne stile**.

Koncept kognitivnega stila je prvi uradno predstavil ameriški psiholog Gordon W. Allport. To je bilo pred skoraj osemdesetimi leti.

Allport je kognitivni stil opredelil kot posameznikov tipičen ali običajen način reševanja problemov, razmišljanja, dožemanja in pomnjenja stvari.

Če na koncept učnega stila gledamo s stališča nevrorazličnosti, ugotovimo, da razsežnosti koncepta učnega stila ni mogoče opredeliti z diagnostičnimi oznakami.

Diagnostične oznake lahko posameznika stigmatizirajo in povzročijo še druge negativne posledice, zato se jih v tem modelu izogibamo.

Izhajati moramo iz različnih struktur človekovega spoznavanja.

Te strukture predstavljajo človekov edinstveni način učenja.

Strokovnjaki si še vedno niso enotni o tem, s katerimi vidiki ustrezno opisati človekove raznolikosti. A vendar so nekateri vidiki uporabni za poenostavljanje informacij, na primer besedil.

Primeri vidikov, uporabljenih za poenostavitve besedila

1. Spomin:
 - delovni spomin,
 - dolgoročni spomin.
2. Lokalna/globalna osredotočenost.
3. Izvršilne funkcije: ohranjanje pozornosti, usmerjanje pozornosti, načrtovanje, prilagodljivost.
4. Načini učenja: vidni, slušni, kinestetični, abstraktni.
5. Izkušveno učenje: reflektivno opazovanje, konkretne izkušnje, abstraktna konceptualizacija, aktivno eksperimentiranje.
6. Socialna metakognicija ali razumevanje:
 - družbenega konteksta ali situacije,
 - misli, čustev in vedenja drugih.
7. Spretnosti zaznavanja kodiranja/dekodiranja besedila. Na primer vizualno razvrščanje v skupine ali pomensko razlikovanje fonemov.

2.2 Okvir jezika in pismenosti

Pri pripravi tega priročnika smo uporabili dokument z naslovom Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje: Evropski referenčni okvir (na kratko: ključne kompetence).

Ključne kompetence spodbujajo formalne, neformalne in priložnostne oblike učenja.

Cilj je pomagati ljudem, da »izboljšajo svoje kompetence od zgodnjega otroštva naprej skozi vse življenje« (UL EU 2018/C 189/01: 4).

Med ključnimi kompetencami je poudarjeno, da te med drugimi podpirajo:

- pobude za nadaljnji razvoj in spodbujanje izobraževanja za doseganje trajnostnega razvoja,
- zagotavljanje kakovostnega izobraževanja za vse na enakopravni podlagi in
- spodbujanje možnosti vseživljenjskega učenja za vse.

Kaj so kompetence? Kompetence so kombinacija znanja, spretnosti in odnosov.

Seznam evropskega referenčnega okvira vsebuje osem ključnih kompetenc, to so:

- pismenost,
- večjezičnost,
- matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca,
- digitalna kompetenca,
- osebnostna, družbena in učna kompetenca,
- državljanska kompetenca,
- podjetnostna kompetenca,
- kulturna zavest in izražanje.

V tem priročniku se bomo osredinili na prvo kompetenco, to je pismenost.

2.2.1 Pismenost

Pismenost je prva ključna kompetenca. To je **definicija** pismenosti:

»Pismenost je sposobnost prepoznati, razumeti, izraziti, ustvariti in razlagati koncepte, čustva, dejstva in mnenja v ustni in pisni obliki z uporabo vizualnega, zvočnega in digitalnega gradiva na vseh področjih in v vseh okoliščinah. Pomeni sposobnost uspešnega sporazumevanja in povezovanja z drugimi na ustrezen in ustvarjalen način. Razvoj pismenosti je temelj za nadaljnje učenje in nadaljnjo jezikovno interakcijo. Odvisno od okoliščin se lahko pismenost razvije v maternem jeziku, jeziku šolanja in/ali uradnem jeziku države ali regije.« (UL 2018/C 189/01: 8)

Če želimo opisati pismenost v **enostavnejšem jeziku**, napišemo tako:

Ljudje so pismeni, če znajo:

- poiskati,

- razumeti,
- izraziti,
- ustvariti in
- si razlagati različne stvari.

To počnejo z uporabo slikovnega, zvočnega in digitalnega gradiva, od tiskanih besedil in besedil na spletu do slik, videoposnetkov in zvoka. To kompetenco lahko pridobimo v svojem maternem jeziku ali v drugih jezikih.

Pismenost vključuje štiri dejavnosti:

- **poslušanje,**
- **govorjenje,**
- **branje,**
- **pisanje.**

Vse štiri dejavnosti razvijamo vse življenje.

Dejavnosti sistematično razvijamo v formalnem izobraževanju, od vrtca do univerze.

Razvijamo jih tudi v neformalnem izobraževanju, na primer v šolskih klubih, kulturnih ali športnih društvih, glasbenih šolah in drugje.

Vse štiri dejavnosti razvijamo tudi v priložnostnem učenju. Priložnostno učenje je učenje v vsakodnevnih situacijah.

Včasih mislimo, da je pismenost enaka **bralni pismenosti**.

Toda bralna pismenost je le ena od oblik pismenosti.

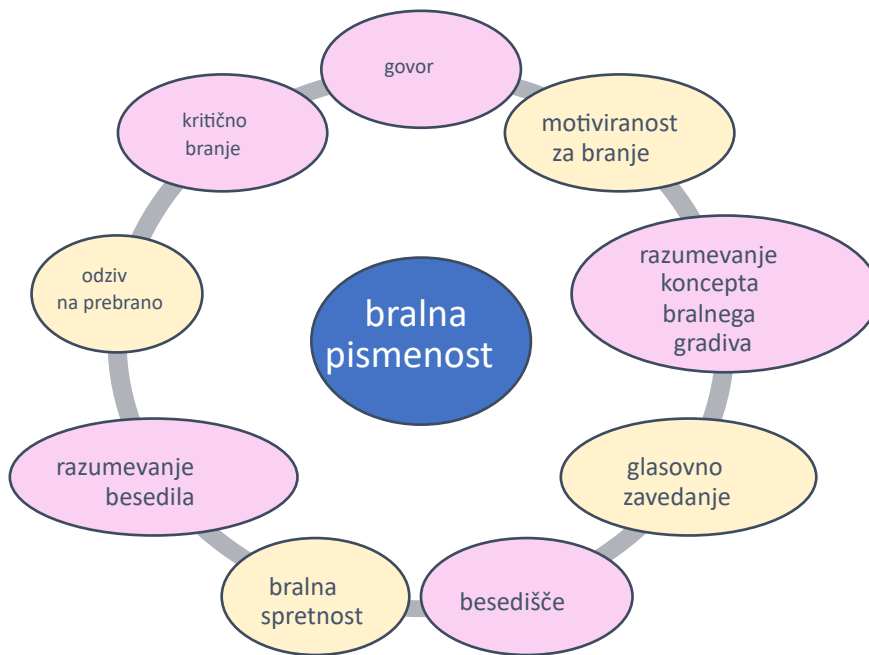
Pred besedo "pismenost" dodamo besedo "bralna", da jo ločimo od drugih pismenosti, kot so finančna, matematična, zdravstvena in druge pismenosti. Bralna pismenost ima devet temeljnih elementov. Imenujmo jih gradniki. Ljudem, ki uporabljajo jezik, lahko pomagamo pri razvoju vseh gradnikov. To je še posebej pomembno, če ugotovimo, da ima učeči se težave s posameznim gradnikom bralne pismenosti.

Gradnikov bralne pismenosti je devet. To so:

1. **Govor.** Ta predstavlja sposobnosti nebesednega in besednega sporazumevanja ter človekov razvoj jezikovnih zmožnosti.
2. **Bralna motivacija.** Ta predstavlja zanimanje za branje in pozitiven odnos do branja različnih vrst besedil. To je povezano tudi s samoučinkovitostjo bralcev.
3. **Razumevanje koncepta bralnega gradiva.** Ta gradnik se nanaša na pomen multimodalne pismenosti. Poseben poudarek je na razumevanju in oblikovanju različnih kodov sporočanja (najpogostejše jezikovni in vizualni kod) za celostno branje različnih besedil.
4. **Glasovno zavedanje.** Gre za sposobnost prepoznavanja in uporabe različnih glasov (fonemov) v govorjenih besedah.
5. **Besedišče.** Gre za nabor besed, ki jih uporabljamo v določenem jeziku. Pri tem gradniku gre za razvoj razumevanja pomena besed in njihove uporabe pri sprejemanju in tvorjenju besedil. Za uspešno branje, razumevanje, učenje in sporazumevanje mora oseba svoj besedni zaklad širiti in ga uporabljati.
6. **Tekoče branje.** Ta gradnik se nanaša na tehnike branja z vidika natančnosti, hitrosti, izraznosti, ritma in drugo. To velja zlasti za možnost ocenjevanja bralčevega napredka.
7. **Razumevanje besedila.** Pri tem gradniku gre za sistematično razvijanje branja z razumevanjem s poudarkom na neliterarnih besedilih (povezanih z vsemi predmetnimi področji).

8. Odzivanje na besedilo in tvorjenje besedil. Tu govorimo o ustvarjanju ustreznih in smiselnih govornih in pisnih besedil o prebranem. Prebrano uporabljamo v novih situacijah. Razvijamo veščino branja in pisanja.

9. Kritično branje. Pri kritičnem branju prepoznavamo, ocenjujemo in vrednotimo, kar smo prebrali v besedilu. Prepoznamo avtorjev način pisanja. Na podlagi dejstev si oblikujemo lastno mnenje.

Če želite izvedeti več o bralni pismenosti, vas bo morda zanimal ta vir:
 Gradniki bralne pismenosti (ur. Dragica Haramija), 2020, dostopno na:
<https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515> ali
https://www.zrssi.si/pdf/Bralna_pismenost_gradniki.pdf

Iz teh virov je tudi zgornja slika.

2.2.2 Jezikovne ravni

Vse štiri dejavnosti bralne pismenosti (poslušanje, govorjenje, branje, pisanje) so vključene v različne lestvice, ki preverjajo splošno raven ali spretnosti bralne pismenosti med ljudmi.

Najbolj razširjena je šeststopenjska lestvica **Skupni evropski referenčni okvir za jezike** (na kratko CEFR) Evropske stopnje – Samoocenjevalna lestvica. Pri tej lestvici gre za:

- razumevanje (slušno in bralno razumevanje),
- govorjenje (govorno sporazumevanje in govorno sporočanje) in
- pisanje (pisno sporočanje).

Ta lestvica se uporablja kot priloga Europassa.

Kot primer navajamo še tri mednarodne študije bralne pismenosti, ki se izvajajo tudi v državah, vključenih v projekt SIMPL4ALL. Prvi dve uporabljata šeststopenjski lestvici za ocenjevanje pismenosti:

1. **PISA** (<https://www.oecd.org/pisa/>) – Program mednarodne primerjave dosežkov učencev (angleško Programme for International Student Assessment). PISA je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Izvaja se pod okriljem Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD). Raziskava poteka v triletnih ciklih, prvi cikel je bil izveden v letu 2000. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci, učenke, dijakinje in dijaki, ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo.
2. **PIAAC** (<https://www.oecd.org/skills/piaac/>) – Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih (angleško Programme for the International Assessment of Adult Competencies). Raziskava PIAAC je največja mednarodna raziskava o stanju in uporabi kompetenc odraslih med 16. in 65. letom starosti. Preverja le pisno razumevanje: dekodiranje, razumevanje in interpretacijo.

Ravni	BESEDILNE SPRETNOSTI	Doseženo št. točk
5	Povezuje več zgoščenih besedil, sintetizira podobne ali nasprotujoče informacije, ocenjuje zanesljivost virov, prepozna prefinjene retorične namige, pri sklepanju si pomaga s splošnim strokovnim znanjem.	Enako ali več kot 376
4	Poveže, interpretira ali sintetizira informacije iz daljših besedil, kompleksno sklepa in uporabi splošno znanje, pogoste so pogojne informacije, moteče informacije so na videz enake kot prave.	326 do manj kot 376
3	Besedila so zgoščena in daljša, prepozna, interpretira ali ovrednoti eno ali več informacij, pogosto sklepa, izlušči pomen in zanemari nebistveno, pogosto so prisotne nasprotujoče informacije.	276 do manj kot 326
2	Išče ujemanje med besedilom in informacijami, prisotnih nekaj nasprotujočih informacij, navigira znotraj digitalnega besedila.	226 do manj kot 276
1	Zahtevana informacije je enaka ali podobna informaciji iz vprašanja, obvlada osnovno besedišče, prisotnih malo ali nič motečih informacij.	176 do manj kot 226
Pod ravni 1	Besedilo nima nobene značilnosti, ki so lastne digitalnim besedilom.	manj kot 176

Vir: [Skills-Matter-Slovenia-Slovenian-Version.pdf \(oecd.org\)](#), str. 16.

Description of proficiency levels: Literacy

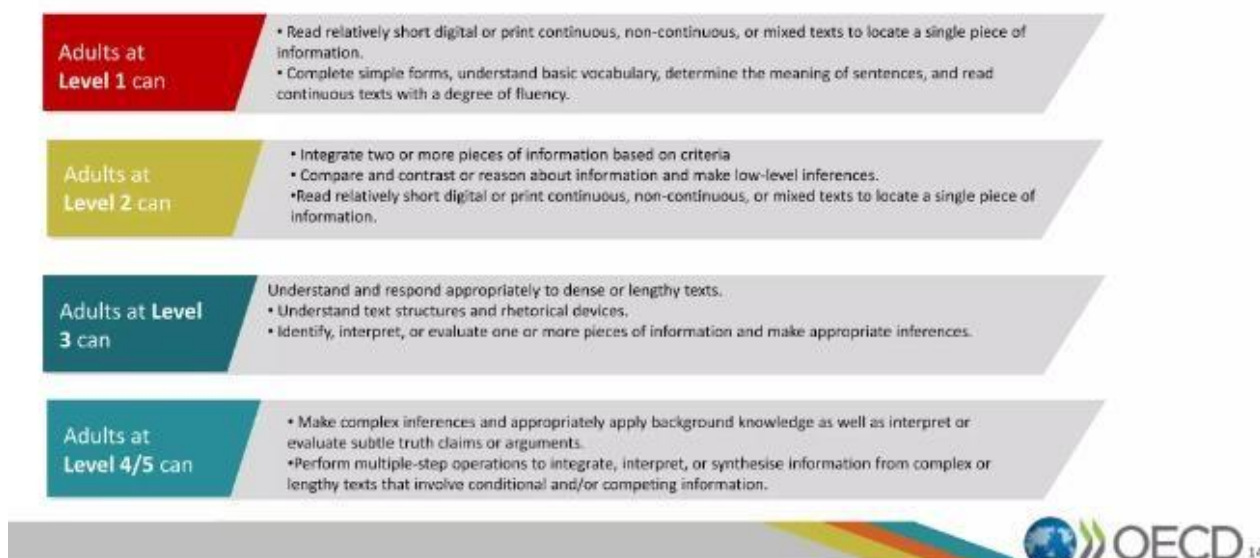

Tabela 1: Opis ravni znanja: pismenost

Vir: <https://www.oecd.org/skills/piaac/>, str. 12

Prevod besedila tabele Opis ravni znanja: pismenost:

Odrasli na **ravni 1** znajo:

- brati razmeroma kratka digitalna ali tiskana neprekinjena, prekinjena ali mešana besedila, da bi našli eno informacijo;
- izpolniti preproste obrazce, razumeti osnovno besedišče, določiti pomen stavkov in do neke mere tekoče brati neprekinjena besedila.

Odrasli na **ravni 2** znajo:

- povezati dve ali več informacij na podlagi meril;
- primerjati in razpravljati ali utemeljevati informacije ter sklepati na nižji ravni;
- brati razmeroma kratka digitalna ali tiskana neprekinjena, prekinjena ali mešana besedila, da bi našli eno informacijo.

Odrasli na **ravni 3** znajo:

- razumeti in se ustrezno odzvati na gostobesedna ali dolga besedila;
- razumeti strukturo besedila in retorična sredstva;

- prepoznati, razlagati ali ovrednotiti eno ali več informacij in ustrezno sklepati.

Odrasli na **ravni 4/5** znajo:

- tvoriti zapletene sklepe in ustrezno uporabiti osnovno znanje ter razlagati ali vrednotiti subtilne trditve o resnici ali argumente;
- izvajati večstopenjske operacije za povezovanje, razlago ali sintezo informacij iz zapletenih ali daljših besedil, ki vključujejo pogojne in/ali konkurenčne informacije.

Jezik SIMPL4ALL lahko v grobem primerjamo z nivojema 1. in 2. stopnje bralne pismenosti OECD.

3. Tretja študija se imenuje **PIRLS** – Mednarodna raziskava bralne pismenosti (angleško Progress in International Reading Literacy Study). Namen raziskave je preverjanje bralne pismenosti učenk in učencev konec 4. razreda osnovne šole (ne glede na starost). Več podatkov o študiji najdete tu: <https://nces.ed.gov/surveys/pirls/>.

Naslednji vir, ki nam je pomagal pri oblikovanju smernic za ustrezno težavnost jezika SIMPL4ALL, je **Priročnik lahkih jezikov v Evropi** (angleško Handbook of Easy Languages in Europe) iz leta 2021, ki sta ga uredili Lindholm in Vanhatalo. V priročniku sta natančno predstavljena koncepta preprostega in lahkega jezika. Povezava do priročnika: [Handbook of Easy Languages in Europe](#).

Priročnik o lahkih jezikih na podlagi raziskav in prakse iz številnih evropskih držav primerja:

- standardni jezik,
- preprosti jezik in
- različice lahkega jezika.

Ko te koncepte analiziramo, ugotovimo, da se jezik SIMPL4ALL po težavnosti umešča na presečišče med preprostim in lahkim jezikom.

To je podobno konceptu lahko razumljivega jezika, ki je bil opredeljen v evropskem projektu **EASIT** (angleško Easy Access for Social Inclusion Training). V projektu EASIT so v letih 2018– 2021 raziskovali predvsem avdiovizualne informacije. Več informacij o projektu dobite tu: <https://webs.uab.cat/easit/sl/>.

2.3 Jezik SIMPL4ALL

Jezik SIMPL4ALL je posebna raven jezika. Priporočamo ga za najširše možne potrebe in kognitivne stile učečih se **v poklicnem in strokovnem izobraževanju**.

Jezikovna raven SIMPL4ALL ima značilnosti **preprostega in lahkega jezika**, kot je opredeljeno v priročniku Handbook of Easy languages in Europe (2021).

Tehnike za poenostavitev besedil se uporabljajo že desetletja in imajo različne namene. Poenostavitve so bile preizkušene v različnih jezikovnih okoliščinah in situacijah.

Sčasoma so se pojavile razne različice poenostavljenega jezika. Čeprav je cilj teh različic izboljšati dostopnost besedil, se zdi, da jih včasih težko ločimo med seboj. Sistematični pregled, ki ga je opravil Casalegno s sodelavci (2021), kaže, da je študij, ki se ukvarja z uporabo poenostavljenega jezika v izobraževanju, v primerjavi s podobnimi študijami na drugih področjih (na primer v zdravstvu ali upravi), razmeroma malo. Zelo malo študij obravnava učeče se kot skupino in se večinoma osredinja na posebne podskupine, kot so učeči se z intelektualno oviro.

V tem delu priročnika opisujemo, kako se jezik SIMPL4ALL razlikuje od standardnega jezika, preprostega jezika in lahkega jezika.

Hkrati predstavljamo, kako je SIMPL4ALL tem različicam jezika podoben.

Opisujemo in primerjamo:

- namen,
- ciljne skupine,
- stopnjo zahtevnosti,
- področje uporabe,
- zakonsko ureditev in
- tvorce posameznih jezikovnih različic.

To je večina kategorij, ki jih najdemo v priročniku Handbook of Easy Languages in Europe (2021: 19–20).

Pri oblikovanju smernic v tem priročniku so bile upoštevane tudi **praktične izkušnje** partnerjev projekta SIMPL4ALL.

2.3.1 Namen

- **Standardni jezik:** je uveljavljena norma.
Zagotavlja poenotena komunikacijska pravila.
Uporablja se v množičnih medijih, uradnih dokumentih in drugje.
- **Preprosti jezik:** ima zelo jasno besedišče, zgradbo in obliko.
Ljudje zlahka najdejo informacije.
Ljudje informacije razumejo in uporabljajo.
- **Lahki jezik:** je zelo enostaven, ljudje ga zlahka razumejo.
Zagotavlja enakost pri medsebojnem sporazumevanju.
Besedila v lahkem jeziku preverijo in potrdijo končni uporabniki (testni bralci – svetovalci).
- **SIMPL4ALL jezik:** je jezik med preprostim in lahkim.
Besedišče, zgradba in oblika so zelo jasne.
Ljudje ga zlahka razumejo.

Zagotavlja enakost v komunikaciji, vendar ga končni uporabniki običajno ne preverijo in potrdijo. Pri pripravi torej sodelovanje testnih bralcev – svetovalcev ni nujno.

Jezik SIMPL4ALL spodbuja vključujoče izobraževanje.

2.3.2 Ciljne skupine

- **Standardni jezik:** uporabljajo ga vsi. Tudi strokovnjaki.
- **Preprosti jezik:** uporabljajo ga vsi.
- **Lahki jezik:** uporabljajo ga ljudje z različnimi jezikovnimi sposobnostmi. Jezikovne sposobnosti so nižje zaradi nevrobioloških razlogov, socialnega okolja ali slabše pismenosti.
- **SIMPL4ALL jezik:** nočemo ga preozko opredeliti, saj bi morda tako izključili skupine ali ljudi, ki bi jim naša jezikovna priporočila lahko koristila. Zato ni navedena konkretna ciljna skupina. Zasnovan pa je predvsem za dijake poklicnega in strokovnega izobraževanja.

2.3.3 Zahtevnost

- **Standardni jezik:** je kompleksen ali zelo kompleksen, torej zahteven.
- **Preprosti jezik:** uporablja preproste besede in strukture ter se izogiba slengu.
- **Lahki jezik:** je poenostavljen ali zelo poenostavljen na vseh ravneh (vsebina, slovnica, besedišče). Ima opredeljena pravila in lahko ima različne stopnje. V Sloveniji na primer poznamo 4 stopnje lahkega jezika. Več o tem lahko preberete na spletni strani Lahko je brati: <http://www.lahkojebrati.si/PRIROCNICA>.
- **SIMPL4ALL jezik:** je poenostavljen z vidika vsebine, slovnice in besedišča.

2.3.4 Uporaba

- **Standardni jezik:** v javni komunikaciji, pisnih besedilih in govorjenem jeziku.
- **Preprosti jezik:** v pravnih ali administrativnih besedilih, uradnih dokumentih.
- **Lahki jezik:** za vse namene – informativna besedila, umetnostna in neumetnostna besedila (leposlovje, novice in drugo). Tudi govorjeni jezik.
- **SIMPL4ALL jezik:** za vsa področja uporabe – informativna besedila, umetnostna in neumetnostna besedila. Tudi govorjeni jezik.

2.3.5 Pravni status

- **Standardni jezik:** ima vlogo uradnega jezika države, je tudi jezik okolja, jezik izobraževanja in šolski predmet. Pogosto je zakonsko določen.
- **Preprosti jezik:** v nekaterih državah zakoni državi nalagajo uporabo preprostega jezika. S tem naredijo javno upravo bolj dostopno.
- **Lahki jezik:** v večini držav nima pravnega statusa, vendar obstajajo izjeme, kot je na primer Nemčija.
- **SIMPL4ALL jezik:** nima pravnega statusa.

2.3.6 Tvorci

- **Standardni jezik:** celotna populacija.
- **Preprosti jezik:** v glavnem javna uprava – državni organi, podjetja, organizacije.
- **Lahki jezik:** tisti udeleženec v razumevanju, ki ima boljše razvite ali vsaj enako razvite jezikovne veščine kot njegov sogovornik.

- **SIMPL4ALL jezik:** osebe, ki delajo s ciljnim skupinami z različnimi jezikovnimi zmožnostmi in učnimi stili.

Ko vzamemo in združimo vse, kar smo se naučili o:

- univerzalnem modelu učenja (UMU),
- različnih kognitivnih učnih stilih,
- sposobnostih učečih se,
- pismenosti,
- ravneh razumevanja in
- različicah jezika,

lahko priporočimo smernice za jezik, ki je uporaben za različne ljudi – jezik SIMPL4ALL.

Jezik SIMPL4ALL je torej jezik, ki je enostaven in je namenjen vsem.

Jezikovne smernice SIMPL4ALL smo navedli in opisali v poglavju 3.

3 Skupne jezikovne smernice SIMPL4ALL

V poglavju 3 podajamo nekaj priporočil, kako pripraviti lažje berljive in razumljive informacije. Te smernice SIMPL4ALL lahko koristijo večini učečih se.

3.1 Postavitev, oblikovanje

Ta pravila se navezujejo na obliko besedila, ne na njegovo vsebino.

- ✓ Izberemo nebleščeč papir.
- ✓ Format papirja naj bo A4, postavitev pokončna ali ležeča, odvisno od vsebine.
- ✓ Besedilo poravnamo levostransko.
- ✓ Razmik med vrsticami naj bo najmanj 1,5.
- ✓ Velikost črk mora biti prilagojena (velikost najmanj 14).
- ✓ Uporabimo male tiskane črke.
- ✓ Oblika pisave mora biti primerna, lahko prepoznavna, neserifna (na primer Calibri, Arial, Tahoma, Verdana).
- ✓ Vsak stavek v povedi naj bo zaradi preglednosti zapisan v novi vrstici oziroma v posamezno vrstico zapišemo do približno 6 besed.
- ✓ Slikovno gradivo mora biti usklajeno z besedilom: v besedilo vključujemo ilustracije, slike, fotografije, tabele, znake, risbe ali grafikone, ki sovpadajo z vsebino besedila in bralcu omogočajo boljše razumevanje napisanega.
- ✓ Pozorni smo na primerno ozadje besedila: brez fotografij, okraskov.
- ✓ Med besedilom in ozadjem mora biti dovolj velik kontrast.
- ✓ Nikakor ne izberemo ležeče pisave.
- ✓ Besed ne podčrtujemo (oziroma le izjemoma).
- ✓ Izogibamo se pisavi v različnih barvah.

Med oblikovne prilagoditve lahko štejemo tudi zapise v brajici in zvočne knjige.

3.2 Vsebina

Besedila pri tiskanih gradivih poenostavimo glede na:

- vsebino: kljub prilagoditvi mora biti vsebina verodostojna,
 - jezik: besedoslovne, besedotvorne, oblikoslovne in skladenske prilagoditve,
 - ilustracije: biti morajo razumljive, enopomenske,
 - celostno podobo besedila.
-
- ✓ Vključimo tri do pet glavnih sporočil, ki so za bralca pomembna.
 - ✓ Vključimo kratke sezname (poudarke, povzetke) na začetku dokumenta ali na začetku vsakega odstavka.
 - ✓ Uporabljamo primere za krepitev pomembnih točk sporočila in pojasnimo težke koncepte.
 - ✓ Večkrat ponovimo pomembne informacije.
 - ✓ Izogibamo se tehničnim izrazom in žargonu; če jih moramo, jih razložimo v besedilu.
 - ✓ Uporabimo preprost slikovni material, s katerim pojasnjujemo besedilo in z njim opozarjamo na ključne točke.
 - ✓ Izogibamo se slikovnemu materialu, ki ne daje dovolj natančnih informacij (in je tudi težji za fotokopiranje).
 - ✓ Izogibamo se uporabi zapletenih grafikonov in grafov.
 - ✓ Uporabljamo poenostavljena (a še vedno pravilna) pravopisna pravila.

3.3 Besedoslovje

POMEMBNO: v obravnavi je izpuščeno besedotvorje, saj v tej različici jezika ne tvorimo novih besed, ker te za učeče se niso razumljive.

Uporaba besed:

- ✓ Za isto besedo vedno uporabimo isto poimenovanje.
Sopomenk se izogibamo.
- ✓ Ne uporabljamo tujk, temveč slovenske izraze.
- ✓ Namesto prenesenih pomenov in prispodob uporabljamo konkretna poimenovanja.
- ✓ Previdno uporabljamo kratice.
- ✓ Manj znane besede razlagamo s primeri iz življenja.
- ✓ Težje besede ob prvi uporabi razložimo.
- ✓ Besed ne delimo.
- ✓ Izogibamo se večmestnim številom.
- ✓ Izogibamo se posebnim simbolom (na primer odstotek, podpičje, tropičje, znak za in, narekovajem ...).

3.4 Skladnja

- ✓ Povedi so praviloma enostavčne. Kadar uporabimo večstavčne povedi, naj bodo enostavne. Uporabljamo le preprosta priredja in podredja (npr. časovni in krajevni odvisniki, vezalno priredje).
- ✓ Izogibamo se nikalnim povedim.
- ✓ Izogibamo se rabi trpnika.
- ✓ Bralca nagovarjamo neposredno.
- ✓ Skladnja je podrejena razumevanju.

3.5 Prilagodite!

Najboljši nasvet, ki ga lahko damo, je:

Prilagodite smernice in načine poučevanja.

Ne prilagajajte učečih se smernicam.

Seznam smernic v tem poglavju še zdaleč ni dokončen.

Če bi upoštevali vse ljudi z njihovimi individualnimi kognitivnimi in učnimi stili ter potrebami seznam ne bi bil nikoli končan.

A smernice SIMPL4ALL, ki jih navajamo, so uporabne za večino ljudi.

Tudi smernice za lahko slovenščino ali lahko branje v slovenščini določajo:

Informacije morajo biti razumljive in dostopne ljudem, katerim so jim namenjene.

Da bi to dosegli, moramo včasih tudi kršiti in prilagoditi nekatere splošne smernice (Knapp in Haramija, 2019).

Smernic za vas niso uporabne? Prilagodite jih. Preoblikujte!

Za zagotavljanje vključujočega vzgojno-izobraževalnega prostora priporočamo predvsem, da se vrnete k osnovam komunikacije:

Poslušajte. Opazujte. Vprašajte.

Spoznajte svoje učeče se.

Kakšni so njihovi kognitivni ali učni stili?

S katerimi ovirami se soočajo?

Kako jih lahko motivirate in podprete pri učinkovitem učenju?

Uporabite jezik in priročnik SIMPL4ALL.

Po potrebi poiščite nasvete v drugih jezikovnih različicah in njihovih smernicah.

Za več smernic in drugih virov v različnih jezikih, glejte poglavje: [5. \(Med\)narodne razmere in viri.](#)

4. Refleksije in naslednji SIMPL4ALL koraki

V projektu SIMPL4ALL smo se učili,
kako s pomočjo enostavnega jezika
učenje narediti lažje.

V tem poglavju pišemo o testiranju priročnika
in o tem, kaj še lahko naredimo v prihodnosti.

Kaj smo ugotovili:

36 strokovnjakov smo prosili,
da pregledajo ta priročnik in nam povedo,
kaj si mislijo.

Ugotovili smo:

- Strokovnjakom je bil priročnik takoj všeč.
Dali so mu oceno 4.39 od 5.
- Strokovnjaki so poročali, da je priročnik zelo dober.
Kakovosti priročnika so dali oceno 4.33 od 5.
- Strokovnjaki so imeli občutek,
da so se naučili precej stvari.
Novemu znanju so dali oceno 8.19 od 10.

Veliko strokovnjakov bi ta priročnik priporočili tudi drugim ljudem.
8.58 od 10 strokovnjakov bi priročnik priporočalo dalje.

Kaj je bilo strokovnjakom všeč:

- Strokovnjaki so rekli,
da je priročnik precej enostavno razumeti.
- Priročnik so pohvalili,
ker je poceni in si lahko z njim pomagajo.
- Navodila za uporabo enostavnega jezika so jasna in natančna.

Kako priročnik izboljšati:

- Strokovnjaki svetujejo, da bi v priročnik vključili več predlogov za interaktivne aktivnosti in več slik.
- Strokovnjaki si želijo, da bi bil priročnik preveden v še več jezikov.
- Strokovnjaki predlagajo, da bi v priročnik dodali še več informacij in podrobnosti.

Pomembni SIMPL4ALL nauki:

- Pomembno je, da učna gradiva pripravimo tako, da ustrezajo potrebam različnih ljudi različnim učnim slogom. Tako lahko vsi ljudje razumejo in uporabijo gradiva.
- V različnih delih Evrope so različna pravila za vključevanje vseh ljudi.
Enostaven jezik ljudi poveže
in naredi učenje lažje,
posebej za ljudi, ki se učijo drugače od večine.

Naslednji koraki

1. Še boljši smo lahko.
 - Naša jezikovna orodja moramo ves čas izboljševati. Poslušati moramo ljudi, ki so jim orodja namenjena. Tako bodo orodja res uporabna.
 - Uporabimo lahko tehnologijo, na primer umetno inteligenco. Tako bo jezik še lažje poenostaviti in uporabilo ga bo lahko več ljudi.
2. Učimo se in delimo.
 - Potrebujemo več programov usposabljanja učiteljev in ljudi, ki delajo vsebine. Tako bodo lažje pripravili vsebine v enostavnem jeziku.

- Oblikovati bi morali pravila za pripravo enostavnega jezika v javnem obveščanju.

Tako bi imelo korist od enostavnega jezika več ljudi.

3. Raziskujmo in delajmo skupaj.

- Potrebujemo več raziskav o tem, kako enostaven jezik pomaga v šolah, še posebej učencem, ki potrebujejo dodatno pomoč.
- Sodelovanje s šolami in drugimi skupinami lahko naredi naše raziskave boljše in bolj uporabne.

Zaključek

Projekt SIMPL4ALL je začel dobro pot k temu, da bi informacije in izobraževanje postali enako dostopni za vse ljudi. Preko enostavnega jezika.

S tem, ko nadaljujemo to delo, lahko poskrbimo, da bodo vsi učni materiali enostavni in jasni za vse.

5 Vključujoče izobraževanje in viri za komuniciranje

V poglavju 5 na kratko predstavimo ozadje vključujočega izobraževanja v partnerskih državah SIMPL4ALL.

Zbrali smo tudi dostopne vire za enostavno komunikacijo v angleškem jeziku.

Med viri so tudi viri za lahki in preprosti jezik.

Pomembno: V slovenskem prevodu priročnika navajamo tudi vire v slovenščini.

5.1 Vključujoče izobraževanje

V tem poglavju smo zbrali **orodja**, ki jih lahko uporabite za pripravo informacij.

Pišemo tudi o **vključujočem izobraževanju**.

V projektu SIMPL4ALL verjamemo, da mora biti **vključevanje** proces, v katerem obravnavamo potrebe učečih se in se na njihove potrebe odzivamo.

Učeči se sodelujejo v skladu s svojimi zmožnostmi in stališči.

Poenostavljen jezik, kot je jezik SIMPL4ALL, je učinkovit pri odpravljanju »ovir znotraj izobraževanja s prilagajanjem in zagotavljanjem ustreznih struktur in ureditev, ki vsakemu učečemu se omogočajo, da v času šolanja pridobi največje koristi« (Winter in O'Raw, 2010: 39).

Da bi bil ta poenostavljeni jezik uporaben, moramo dobro strukturirati orodja in metode dela z učečimi se.

Slogan projekta SIMPL4ALL »**Ni izobraževanje posebno, posebni so ljudje**« pomeni, da projektni partnerji verjamemo v vključujoče izobraževanje za **vse**, ne le za ljudi s **posebnimi izobraževalnimi potrebami**. V skupino ranljivih mladih ljudi sodijo tako mladi priseljenci, ki jezika države ne govorijo tekoče ali ga slabo razumejo, kot tudi ljudje s fizičnimi oviranostmi ali ljudje z nevrorazličnostjo.

Vsi potrebujejo podporo in učno prilagoditev, da bi lahko uresničili svojo pravico do učenja in sodelovanja v družbi.

Podatki Evropske agencije za statistiko o vključujočem izobraževanju (EASIE, angleško The European Agency Statistics on Inclusive Education) prikazujejo različne pristope in razmere do posebnih izobraževalnih potreb v Evropi. Na primer:

- **Vključevanje vseh šolajočih se v redni izobraževalni sistem.**

Primer te ureditve je Italija.

Vključujoče okolje ni vedno primer dobre prakse ali visokokakovostne izobraževalne izkušnje.

Učeči se s posebnimi izobraževalnimi potrebami včasih ne dobijo dovolj kakovostne podpore.

- **Ločeno izobraževanje večine učečih se s posebnimi učnimi potrebami v posebnih šolah.**

Tak primer je flamska skupnost v Belgiji.

Tudi v Sloveniji imamo posebne šole s prilagojenim programom in programi usposabljanja.

- **Hibridni pristopi inkluzivnega izobraževanja in posebnih šol** so poznani na primer v Franciji ali Združenem kraljestvu, delno tudi v Sloveniji.

Za primerjavo razmer v partnerskih državah smo izbrali in prilagodili merila, strukturne kazalnike in razvrščanje ter poimenovanje, ki se uporablja v programu za izobraževanje učečih se s posebnimi potrebami in inkluzivno

izobraževanje (EASNIE, angleško Special Needs and Inclusive Education) na evropski ravni.

Izbrani **kazalniki** so:

1. Politike in zakoni o enakih možnostih in vključujočem izobraževanju.
2. Ustrezne ravni financiranja.
3. Posebno izobraževanje v primerjavi z integriranim in vključujočim, inkluzivnim izobraževanjem.
4. Načrti in sredstva za zgodnje ukrepanje.
5. Sodelovanje med šolami (npr. med rednimi in posebnimi šolami) ter med izobraževanjem in drugimi službami (npr. zdravstvenimi, socialnimi službami).
6. Sodelovanje med vsemi vpletenimi, vključevanje staršev.
7. Individualni/osebni izobraževalni načrt.
8. Asistenti za podporo (za osebe in učeče se).
9. Spretnosti in kompetence, ki jih določajo nacionalne politike za začetno usposabljanje ali pedagoško usposobljenost, s posebnim poudarkom na tistih za upravljanje različnosti in vključevanja.
10. Učni načrti za vključevanje: vsebina pouka je prilagojena potrebam učečih se in njihovim sposobnostim.
11. Odstopanja od učnih načrtov ob pojavu nepričakovanih učnih priložnosti ne povzročijo izgube prvotnih ciljev pouka.
12. Veččutni (multisenzorni) pristopi k učenju in poučevanju.
13. Posebni izobraževalni viri, ki so na voljo: tehnična oprema, digitalizacija priročnikov, pretvorbe v Braillovo pisavo, tisk v velikem formatu, programska oprema.
14. Prilagoditev šolske opreme in pohištva.
15. Učeči se dobijo priznanje in potrditev pridobljenih znanj in veščin.
16. V vse učne načrte so vključene priložnosti za razvoj osebnih in socialnih spretnosti učečih se.
17. Podpora in priznavanje učenja.

V tabeli 2 so povzete razmere v partnerskih državah.

Za jasen in hiter pregled uporabljamo simbole za opis splošnega stanja v povezavi s kazalnikom.

Pomembno:

To nikakor ni poglobljena raziskava ali pregled raziskav!

Gre za **hitro oceno**, ki temelji na razpoložljivih dokumentih in izkušnjah ter znanju partnerjev.

Pomen ikon:

To obstaja v državi.

To v državi do neke mere obstaja.

Tega v državi ni.

Ocena ni bila mogoča (nisem prepričan).

	Država					
Artikel	Avstrija	Belgija	Francija	Italija	Slovenija	Španija
1 . Politike in zakoni o enakih možnostih in vključujočem izobraževanju						
2. Ustrezne ravni financiranja						
3. Posebno izobraževanje ali inkluzivno izobraževanje						
4. Načrti in viri za zgodnje posredovanje						
5. Sodelovanje med šolami (npr. splošnimi/posebnimi) ter med izobraževanjem in drugimi službami (npr. zdravstvenimi, socialnimi).						
6. Sodelovanje vseh vpletenih: vključevanje staršev						
7. Individualni/osebni izobraževalni načrt						

8. Asistenti za podporo (za osebje in učeče se)						
9. Spretnosti in kompetence, ki jih določajo nacionalne politike/za začetno usposabljanje ali pedagoško usposobljenost, s posebnim poudarkom na tistih za upravljanje različnosti in vključevanja (D&I)						
10. Priprava učnega načrta za vključevanje: vsebina pouka je prilagojena potrebam učencev in njihovim sposobnostim						
11. Odstopanja od učnih načrtov ob pojavu nepričakovanih učnih priložnosti ne povzročijo izgube prvotnih ciljev pouka						
12. Veččutni pristopi k učenju in poučevanju						

13. Na voljo so posebni izobraževalni viri: tehnična oprema, digitalizacija priročnikov, pretvorba v Braillovo pisavo in tisk v velikem formatu, programska oprema						
14. Prilagoditev šolske opreme in pohoštva						
15. Učeči se dobijo priznanje in potrditev pridobljenih znanj in veščin						
16. V celotnem učnem načrtu so priložnosti za razvijanje osebnih in socialnih spretnosti						
17. Podpora in priznavanje učenja						

Tabela 2: Izobraževanje za vse v partnerskih državah (ocena)

Za lažjo predstavo in razumevanje tabele 2 v nadaljevanju navajamo nekaj **primerov** iz posameznih partnerskih držav.

1. Politike in zakoni o enakih možnostih in vključujočem izobraževanju.

Avstrija je z ratifikacijo Konvencije o pravicah ljudi z invalidnostjo leta 2008 že naredila zelo pomemben korak k vzpostavitvi inkluzivnega izobraževanja v celotnem šolskem sistemu. Strategija dolgoročnega

izvajanja se imenuje NAP (Nacionalni akcijski načrt oviranosti/ nemško Nationaler Aktionsplan Behinderung), izvaja pa jo avstrijsko ministrstvo za socialne zadeve.

Tudi partnerji iz Francije ocenjujejo, da imajo formalno vzpostavljene politike in zakone o enakih možnostih ter vključujočem izobraževanju.

2. Ustrezne ravni financiranja.

V Avstriji, na primer, se zdi, da je raven financiranja ustrezna.

Njihov izobraževalni sistem financirata zvezna in deželna vlada.

Mladinsko svetovanje se financira s sredstvi iz Evropskega socialnega sklada.

Francija ima pregledno javno financiranje izobraževanja, ki je neenakomerno porazdeljeno med osnovnošolsko, srednješolsko in visokošolsko izobraževanje. Največ sredstev je namenjenih visokošolskemu izobraževanju.

3. Posebno izobraževanje ali inkluzivno izobraževanje.

Italija ima vzpostavljen sistem vključujočega, inkluzivnega izobraževanja. Francija prehaja iz sistema posebnega izobraževanja v sistem vključujočega izobraževanja. Trenutno se lahko učenci z različnimi potrebami iz sistema posebnega izobraževanja vključijo v javni izobraževalni sistem v posebne razrede in šole ali v zdravstveno-socialne ustanove, od katerih so nekatere financirane iz javnih sredstev.

V Sloveniji se zdi sistem posebnega izobraževanja še vedno močan. Po podatkih Ministrstva za vzgojo in izobraževanje narašča število učenk in učencev, usmerjenih v šole s prilagojenim programom ter zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. V šolskem letu 2022/23 je bil delež teh učenk in učencev med vsemi osnovnošolci in osnovnošolkami 1,9 odstotka.

To pomeni, da sta na vsakih 100 osnovnošolcev in osnovnošolk v večinski osnovni šoli dva obiskovala šolo s prilagojenim programom ali drug zavod. Na primer v Centru Gustava Šiliha v Mariboru se je število učencev od leta 2016 do konca leta 2023 povečalo za slabih 70 odstotkov. Več kot 70

odstotkov šol za otroke s posebnimi potrebami je v prostorski stiski (Košak Babuder idr., 2023).

4. Načrti in sredstva za zgodnje posredovanje.

Avstrija ima trdno strategijo načrtov in sredstev za zgodnje ukrepanje. V Sloveniji velja Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami, vendar pa prevladuje medicinski model zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami.

5. Sodelovanje med šolami (npr. rednimi in posebnimi) ter med vzgojno-izobraževalnimi in drugimi službami (npr. zdravstvenimi, socialnimi).

V Franciji se vrzel med izobraževanjem ter zdravstveno-socialnim in zdravstvenim sektorjem zmanjšuje. Leta 2009 je bil z odlokom olajšan vstop nepedagoških zdravstvenih delavcev v splošno izobraževalno okolje.

6. Sodelovanje med vsemi vpletenimi, vključevanje staršev.

V Franciji starši sodelujejo pri izbiri izobraževalnega okolja za svoje otroke, ki potrebujejo dodatno podporo.

Prav tako imajo možnost, da otroka spremljajo pri vsakodnevnih dejavnostih doma ali v šoli.

7. Individualni/osebni izobraževalni načrt.

Zdi se, da imajo vse države, izjema je Španija, uzakonjeno izdelavo individualiziranih ali osebnih izobraževalnih načrtov.

8. Asistent za podporo (za osebje in učeče se).

V Franciji podporne asistente ali pomočnike najame država.

To je namenjeno zagotavljanju individualne pomoči učencem v skladu z njihovim individualnim izobraževalnim načrtom.

9. Spretnosti in kompetence, ki jih določajo nacionalne politike za začetno usposabljanje ali pedagoško usposobljenost, s posebnim poudarkom na kompetencah za upravljanje različnosti in vključevanja.

V Franciji se lahko učni načrti prilagodijo učencem v skladu z njihovim individualnim izobraževalnim načrtom.

10. Priprava učnega načrta za vključevanje: vsebina pouka je prilagojena potrebam učečih se in njihovim sposobnostim.

V Franciji in nekaterih drugih državah se lahko učni načrt prilagodi učencem v skladu z njihovim individualnim izobraževalnim načrtom.

11. Odstopanja od učnih načrtov ob pojavu nepričakovanih učnih priložnosti ne povzročijo izgube prvotnih ciljev pouka.

V Franciji se prvotni učni cilji, čeprav prilagojeni, običajno ohranijo. To je posledica večje prožnosti pri nalogah, navodilih in ocenjevanju učencev ali dijakov z dodatnimi potrebami.

12. Veččutni pristopi k učenju in poučevanju.

Uporaba veččutnih pristopov v večini držav še vedno ni razširjena.

13. Posebni izobraževalni viri, ki so na voljo: tehnična oprema, digitalizacija priročnikov, pretvorbe v Braillovo pisavo in tisk v velikem formatu, programska oprema.

V Franciji se lahko posebno gradivo in viri učencu posodijo za toliko let, kolikor jih potrebuje. To vključuje računalniško opremo, kot so na primer prilagojene tipkovnice in programska oprema.

14. Prilagoditev šolske opreme in pohišta.

V Franciji sta na voljo inkluzivna šolska oprema in pohištvo, vendar zanju ni namenjenih posebnih proračunskih sredstev, zato se ne uporabljata pogosto.

15. Učeči se dobijo priznanje in potrditev pridobljenih znanj in veščin.

Kot je razvidno iz tabele 2 bi bilo ocenjevanje tega v tem priročniku zelo težko ali nemogoče.

16. V celotnem učnem načrtu so priložnosti za razvoj osebnih in socialnih spretnosti.

V Franciji imajo učenci z dodatnimi potrebami boljše možnosti za razvoj osebnih in socialnih spretnosti v inkluzivnih izobraževalnih okoljih, kjer so učenci z dodatnimi potrebami vključeni v redne šole. Vendar se priložnosti za razvijanje socialnih spretnosti ne uporabljajo dosledno v celotnem učnem procesu

17. Podpora in priznavanje učenja.

j (Inclusion Europe)		ive (v različni h jezikih) .	read-standards-guidelines/guidelines/	
Brezplačni viri za lahko branje (CHANGE)	Publikacije in predloge za prenos	Različni viri.	https://www.changepeople.org/blog/december-2016/free-easy-read-resources https://www.changepeople.org/blog/december-2016/free-easy-read-resources	Brezplačno
Priročnik o lahkih jezikih v Evropi, uredili Camilla Lindholm in Ulla Vanhatalo	Monografija (znanstvena)	V priročniku je opisano , kaj je lahko branje/lahki jezik in kako se uporablja v evropskih	https://www.frank-timme.de/en/programme/product/handbook_of_easy_languages_in_europe?file=/site/assets/files/4477/handbook_of_easy_languages_in_europe.pdf	Brezplačno (datoteka z odprtim dostopom)

		država h.		
ARAASAC (Gobierno de Aragón)	Slike	Nabor simbolo v in virov za razširje no in alternat ivno komuni kacijo.	https://arasaac.org/	Brezpla čno
LAHKO JE BRATI Zavod RISA s partnerji	Priročniki za pripravo lahko berljivih besedil; Lahko je brati: Razvoj temeljnih usmeritev, metod, didaktični h gradiv in spremljajo	Nasveti za lahko branje v slovenš čini; Lahko branje za strokov njake.	Lahko branje za strokovnjake.pdf (lahkojebrati.si) Lahko je brati 2 - Pravila.pdf Lahko je brati 1 - Uvod.pdf http://www.lahkojebrati.si/slike	Brezpla čno

	čih orodij za lahko branje v Sloveniji. Slike.			
TRAIN2V ALIDATE Plena Inclusión Madrid s partnerji (Zavod RISA)	Rezultati projekta Train 2Validate.	Veščine , ki jih potrebu jejo koordin atorji in testni bralci – svetova lci; gradiva za usposa bljanja; učni načrt za koordin atorje in testne bralce – svetova lce.	Rezultat 2. Veščine, ki jih potrebujejo koordinatorji in testni bralci – svetovalci - Train2Validate (plenainclusionmadrid.org) Rezultat 4. Gradiva za usposabljanja - Train2Validate (plenainclusionmadrid.org) Učni načrt za koordinatorje in testne bralce - svetovalce - Train2Validate (plenainclusionmadrid.org)	Brezpla čno

PERLSI University of Latvia s partnerji (Zavod RISA)	Rezultati projekta PERLSI.	Spletni semina r za prirejev alce v lahko branje.	Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion (PERLSI)	Brezpla čno
EASIT Avtonom na univerza iz Barcelone s partnerji	Rezultati projekta EASIT.	Izobraž evanje za lahk dostop in večjo družbe no vključe nost.	<a href="https://www.rtv slo.si/dostopno/p
rojekti/503025">https://www.rtv slo.si/dostopno/p rojekti/503025	Brezpla čno
SELSI Zavod RISA s partnerji	Rezultati projekta SELSI.	Smerni ce za uporab o govorje nega lahkega jezika; priporo čila in smernic e za govorje	Domača stran - SELSI	Brezpla čno

		ni lahki jezik.		
--	--	--------------------	--	--

Tabela 3: Enostavni komunikacijski viri

6 Terminologija in slovar

Besede so pomembne in imajo moč.

V tem priročniku in projektu smo se odločili za uporabo vključujočega jezika.

Zato smo opredelili nov jezik SIMPL4ALL.

Namenjen je bolj vključujočemu poklicnemu in strokovnemu izobraževanju.

V tem poglavju pojasnimo nekatere ključne pojme, ki jih uporabljamo v projektu in priročniku.

Vključujoč jezik opredeljujemo kot **komunikacijo, ki se izogiba uporabi besed, izrazov ali predpostavk, ki bi ljudi stereotipno obravnavali, jih poniževali ali izključevali** (GSMA, 2020: Inclusive Language Guide).

Prizadevamo si za uporabo vključujočega jezika, predvsem pri konceptih socialne vključenosti in oviranosti oziroma invalidnosti.

6.1 Splošne smernice za vključujoč jezik

Splošne smernice so deloma povzete po jezikovnih smernicah Združenih narodov za vključevanje **oseb z oviranostjo** (2021).

1. Uporabljamo jezik, v katerem je na prvem mestu človek.

Jezik je osredinjen na osebo in ne na "invalidnost", oviranost.

V slovenščini v tem priročniku na primer ne uporabljamo besede "invalid", ki jo sicer delno še vedno uporabljajo slovenska zakonodaja in nekatere organizacije.

Izraz invalid izhaja iz medicinskega modela in ima lahko negativen pomen, saj izhaja iz latinske besede "invalidus".

"Invalidus" pomeni "nemočen, bolehen", zato ga veliko strokovnjakov in skupin ljudi z oviranostjo ne uporablja.

Namesto tega postavimo na prvo mesto človeka in govorimo o človeku z oviranostjo.

Ta način morda ne bo všeč vsem ljudem in skupinam, ki se lahko (samo)identificirajo na različne načine. Prepoznavamo in spoštujemo identitete ter se posvetujemo s predstavniki, uporabniki enostavnega jezika.

Sledimo sloganu »**Nič o nas brez nas**«, izreku, ki opozarja na načela sodelovanja in enakih možnosti.

To pomeni, da se odločimo za uporabo jezika, ki ga izbere skupina sama.

Kljub temu bomo morda morali tu in tam izbrati izraze, ki se najpogosteje uporabljajo in so splošno sprejeti, ter vzpostaviti enotno terminologijo.

2. Zavračamo torej medicinski model invalidnosti in se izogibamo označevanju ljudi z njihovimi diagnozami. To je tesno povezano z odločitvijo, da bomo uporabljali jezik, v katerem je na prvem mestu človek. Namesto tega priznavamo **socialni model oviranosti**, ki opredeljuje fizične, digitalne, komunikacijske in druge ovire, s katerimi se soočajo ljudi z oviranostmi.
Ta model išče vključujoče rešitve, pri čemer ne poskuša prilagoditi ali "popraviti" ljudi, temveč družbo.
3. **Izogibamo se etiketiranju in stereotipom**, vključno s tem, da ne omenjamo oviranosti osebe, razen če je to v kontekstu pomembno.
4. **Ne uporabljamo pokroviteljskih olepševalnih izraziv**. Na primer: Ne uporabljamo izrazov, kot so "ljudje z različnimi sposobnostmi", "ljudje vseh sposobnosti", "nezmožni", "ljudje z omejitvami",

"posebni" in podobno, saj veljajo za evfemizme in so lahko problematični, to je pokroviteljski ali žaljivi. Izbiramo nevtralne izraze.

5. Pri govornem sporazumevanju in neformalnem govoru **uporabljamo ustrezen jezik**. To pomeni, da ne uporabljamo terminologije ali izrazov, povezanih z oviranostjo, kot žalitve ali za izražanje kritike.
Izogibamo se "abilizmu" – to je sistem diskriminacije in predsodkov do ljudi z oviranostmi s strani posameznikov brez oviranosti.
6. Poleg tega smo se odločili za uporabo terminov **podpora** in **asistenca**, saj sta to izraza, ki dajeta več moči uporabnikom. Načeloma ne uporabljamo pojma "pomoč", ki lahko nakazuje, da so uporabniki od nas odvisni.

6.2 Primeri vključujočih izrazov:

- ✓ osebe (ali ljudje) z oviranostjo,
- ✓ oseba z intelektualno oviranostjo,
- ✓ oseba s psihosocialno oviranostjo,
- ✓ gluha oseba,
- ✓ oseba z gluhoto,
- ✓ oseba z gluhoslepoto,
- ✓ oseba s telesno oviranostjo,
- ✓ oseba, ki uporablja invalidski voziček,
- ✓ oseba z Downovim sindromom (ali oseba s trisomijo 21),
- ✓ oseba s cerebralno paralizo,
- ✓ oseba z epilepsijo,
- ✓ (ime in priimek osebe) je nevrorazličen ali nevrotičen,

- ✓ osebe s specifičnimi učnimi ovirami,
- ✓ oseba brez oviranosti,
- ✓ imeti oviranost, biti oviran.

6.3 Izključujoči izrazi, ki jih ni zaželeno uporabljati:

- invalidne osebe, invalidi,
- osebe (ali ljudje) s posebnimi potrebami,
- ljudje z različnimi sposobnostmi,
- normalne (ali zdrave) osebe,
- telesno nezmožne osebe,
- duševno prizadete osebe,
- duševno bolni,
- podnormalni,
- gluhi in nemi,
- invalidni,
- priklenjeni na invalidski voziček (ali vezani na invalidski voziček),
- mongoloidni (ali "downčki"),
- spastični,
- epileptični,
- avtistični,
- posebneži,
- trpeči zaradi invalidnosti (ali prizadeti zaradi invalidnosti),
- visoko funkcionalni, nizko funkcionalni (oznake za delovanje, funkcioniranje).

6.4 Slovar

V slovarju smo opredelili ključne besede, ki jih uporabljamo v priročniku. Ključne besede so navedene po abecednem vrstnem redu.

Abilizem – diskriminacija in socialni predsodki do oseb z oviranostmi. Z abilizmom opredeljujemo ljudi glede na njihovo oviranost.

Kognitivni stil (tudi slog ali stil mišljenja) – način razmišljanja, kako oseba dojema informacije, kakšni so njeni miselni vzorci in kako si zapomni informacije.

Učni načrti – vsebine, lekcije, predmeti, ki se poučujejo v izobraževalnih in podobnih ustanovah. Na primer, učeči se morajo opraviti predpisani (šolski) program, da opravijo določeno stopnjo izobrazbe.

Lahko branje (lahki jezik) – upošteva slovnico in besedišče standardnega jezika, vendar je poenostavljen in bolj jasen.

Lahko berljiv in razumljiv jezik ali lahki jezik je bil razvit zato, da lahko ljudje, ki imajo ovire pri razumevanju pisnega ali govorjenega standardnega jezika, pridobijo informacije.

Vključujoče, inkluzivno izobraževanje – izobraževanje, ki vključuje vse (učeče se), ne glede na njihove (ne)sposobnosti.

Učni stil – način, kako se učeči se uči. Nekateri strokovnjaki opredeljujejo štiri ključne učne stile: vidni, slušni, taktilni in kinestetični.

Multimodalnost – uporaba različnih kodov sporočanja.

Pri učenju lahko vključimo različna čutila in zaznave učečih se (vidno, slušno, tipno, kinestetično), pri čemer učeči se snov bolje razumejo in si več zapomnijo.

Večpredstavnost – to je podobno kot multimodalnost. Večpredstavnost v izobraževanju so grafi, diagrami, tabele, simboli, formule, znaki, besede, slike in videoposnetki, konkretni modeli, zvoki in drugo.

Nevrorazličnost – razpon razlik v razvoju in delovanju možganov in v vedenju posameznika. Pogosto se uporablja v kontekstu avtističnega spektra.

Nevrotični ljudje – termin opisuje tipičen oziroma značilen razvoj možganov posameznika, ki se obnaša in deluje tako, kot pričakuje družba.

Jezik, v katerem je na prvem mestu človek – ta jezik je osredinjen na osebo in ne na njeno oviranost oziroma invalidnost. S tem ko je na prvem mestu oseba, invalidnost ni več primarna značilnost, ki bi osebo opredeljevala. Je le eden od vidikov osebe. Uporaba jezika, v katerem so na prvem mestu ljudje, pomaga zmanjšati stigmatizacijo in stereotipe.

Preprosti jezik – oblikovanje informacij na jasn način. Uporabniki morajo informacije razumeti takoj.

Jezik SIMPL4ALL – raven jezika, ki pokriva najširše možne potrebe in kognitivne stile učečih se v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Ima značilnosti preprostega in lahkega jezika.

Poenostavljen jezik – vsaka oblika komunikacije (na primer pisna ali govorna), ki vsebuje prvotni pomen, vendar ima nekatere poenostavitve.

Standardni jezik – je jezik, ki ga skupina ljudi uporablja v javnosti (državni jezik, jezik okolja, učni jezik, učni predmet, množični mediji, uradni dokumenti in drugo). Ima uveljavljeno slovnico, slovar, pravopis in jezikoslovno ustanovo, ki norme raziskuje in opredeljuje.

Univerzalni model za učenje (UMU) – pristop k poučevanju, ki obravnava in vključuje potrebe in zmožnosti vseh učečih se. Z njim si prizadevamo odpraviti ovire pri učenju.

Poklicno in strokovno izobraževanje – pridobivanje znanja in usposabljanje za delo v določeni dejavnosti ali poklicu. Izobraževanje lahko poteka v izobraževalni ustanovi (šoli) ali med zaposlitvijo (na primer vajeništvo). Običajno je kombinacija teoretičnega izobraževanja in praktičnega učenja na delovnem mestu.

7 Dodatek – univerzalni model za učenje (UMU), smernice in viri

7.1 Smernice

Smernice za univerzalni model za učenje so orodje.

Uporabljamo jih, ko želimo uresničevati univerzalni model za učenje, da bi izboljšali in optimizirali poučevanje in učenje za vse ljudi. Smernice ponujajo predloge, kako vsem učečim se zagotoviti dostop do smiselnih in pomembnih izzivov, v katerih lahko sodelujejo in jim prinašajo priložnosti za učenje.

Model temelji na znanstvenih dognanjih o tem, kako se ljudje učijo.

Več informacij najdete na spletni strani CAST (2018):

<https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl>

Kdo lahko uporablja smernice?

Učitelji, pripravljalci učnih načrtov, raziskovalci, starši in vsi, ki želijo ta model uporabiti v učnem okolju.

7.2 Viri

Predstavljamo nekaj virov za ljudi, ki želijo izvedeti več o univerzalnem modelu za učenje.

Vsi viri, ki jih omenjamo, so navedeni v poglavju: 8 Bibliografija.

7.2.1 Univerzalni model za učenje: še en uvod

O začetkih univerzalnega modela za učenje so pisali Rose, Gravel in Gordon (2014). V poglavju avtorji pišejo o tem, kako se je model začel

uporabljati v raziskavah in v praksi. Avtorji razložijo nevroznanoost, ki je temelj tega modela in predstavijo smernice univerzalnega modela za učenje.

7.2.2 Sedem stvari, ki bi jih morali vedeti o univerzalnem modelu za učenje

Univerzalni model za učenje je okvir za oblikovanje gradiv in učnih metod, uporabnih za širok krog učečih se.

Eden od ciljev modela je učečim se z različnimi potrebami omogočiti popoln dostop do znanja. Vendar je UMU primeren tudi za vse učeče se, saj jim na primer omogoča, da imajo koristi od senzornega učenja. Prve raziskave o vplivu modela so pozitivne in kažejo, da pomaga izboljšati vključenost in uspešnost vseh učečih se. Za več informacij glejte 7 stvari, ki jih morate vedeti o univerzalnem modelu za učenje avtorjev Gronnenberg in Johnston (2015).

7.2.4 Uporaba univerzalnega modela za učenje pri načrtovanju priprav na pouk v javno veljavnih programih

Z okvirom univerzalnega modela za učenje lahko proaktivno oblikujete učne ure, ki upoštevajo raznolikost učečih se. Z uporabo smernic lahko učitelji vključijo prilagodljive možnosti in podporo. Te rešitve zagotavljajo, da so ure dostopne različnim učečim se v razredih.

V članku Rao in Meo (2016) je predstavljen postopek, ki ga lahko učitelji uporabljajo pri oblikovanju in načrtovanju pouka na podlagi standardov. S tem določijo jasne cilje, ki so usklajeni s standardi, ter razvijejo prilagodljive metode, ocenjevanje in gradiva, ki upoštevajo potrebe in želje različnih učečih se.

Splošni in specialni pedagogi lahko ta postopek uporabijo za razvoj vključujočih učnih načrtov, ki so namenjeni vsem učečim se, tistim z oviranostmi in tistim brez njih.

7.2.5 Univerzalni model za učenje in učeči se možgani

To, kar vemo o možganih, je osrednjega pomena za okvir univerzalnega modela za učenje. Poznavanje ključnih dejstev o možganih z vidika univerzalnega modela za učenje lahko pomaga pri oblikovanju učne zasnove, ki upošteva raznolikost učečih se. Več informacij lahko najdete v gradivu, ki je namenjeno izobraževalcem. Gradivo si lahko prenesete iz spletne strani CAST (2018).

7.2.6 Diferenciran pouk in vplivi na uresničevanje univerzalnega modela za učenje

V besedilu s tem naslovom, ki so ga napisali Hall, Vue, Strangman in Meyer (2003), lahko najdete informacije o teoriji in raziskavah v zvezi z

diferenciranim poukom in njegovim prepletanjem z univerzalnim modelom za učenje.

8 Bibliografija

Allport, G. W., 1937: *Personality: a psychological interpretation*. Public Library of India.

Pridobljeno iz: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.155561>

Conscious Style Guide, 2002: *Teaching Every Student in the Digital Conscious Style Guide (Ability + Disability)*. Pridobljeno iz: <https://consciousstyleguide.com/ability-disability/>

Casalegno, E., & Rodriguez Vazquez, S., 2021: A Multilingual Systematic Review on the Use of Easy Language in Educational Settings. *At 7th International IATIS Conference, Barcelona (Spain), 14-17 September*. Pridobljeno iz: <https://archive-ouverte.unige.ch/unige:155067>

CAST – The Center for Applied Special Technology, 2018: *UDL and the learning brain*.

Pridobljeno iz: <http://www.cast.org/products-services/resources/2018/udl-learning-brain-neuroscience>

CAST– The Center for Applied Special Technology, 2018: *Universal Design for Learning Guidelines version 2.2*. Pridobljeno iz: <http://udlguidelines.cast.org>

CAST – The Center for Applied Special Technology, 2020: *Key questions to consider when planning lessons*. Pridobljeno iz: <http://www.cast.org/products-services/resources/2020/udl-guidelines-key-questions-planning-lessons>

Disability-inclusive language guidelines, 2023. Pridobljeno iz:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

Dumont, H., Istance, D. & Benavides, F., 2013: *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*. OECD; za Slovenijo Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno iz: <https://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf>

Easy Access for Social Inclusion Training, 2023. Pridobljeno iz: <https://webs.uab.cat/easit/sl/>

Gronneberg, J., & Johnston, S., 2015: 7 things you should know about universal design for learning [Brief]. *Educause Learning Initiative*. Pridobljeno iz: <https://library.educause.edu/resources/2015/4/7-things-you-should-know-about-universal-design-for-learning>

- GSMA, 2020: *Inclusive Language Guide*. Pridobljeno iz: https://www.gsma.com/aboutus/wp-content/uploads/2020/11/GSMA-Inclusive-Language-Guide_2020.pdf
- Hall, T., Vue, G., Strangman, N., & Meyer, A., 2003: Differentiated instruction and implications for UDL implementation. *Differentiated instruction and implications for UDL implementation*. Wakefield: National Center on Accessing the General Curriculum. (Links updated 2014). Pridobljeno iz: <https://www.cast.org/products-services/resources/2014/ncac-differentiated-instruction-udl>
- Haramija, D. (Ur.), 2020: *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, Pedagoška fakulteta in ZRSŠ. Pridobljeno iz: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515>
- Lahko je brati, 2019. Pridobljeno iz: <http://www.lahkojebrati.si/PRIROCNICA>
- Košak Babuder, M. at all, 2023: *Identifikacija težav ter dobrih praks pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami s predlogi sprememb*. Nacionalna evalvacijska študija 2020–2022, končno poročilo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvojsolstva/Ugotavljanje-in-zagotavljanje-kakovosti/Nacionalne-evalvacijske-studije/Identifikacija-tezav-ter-dobrih-praks-pri-VI-OPP_Zakljucno-vsebinsko-porocilo.pdf
- Lindholm, C. & Vanhatalo, U. (eds.), 2021: *Handbook of Easy Languages in Europe*. Berlin: Frank & Timme GmbH. Pridobljeno iz: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/52628>
- Murgel, J., 2019: Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji: Premik od zdravstvenega modela k socialnemu? *Socialno delo* 58(1). 57–70. Pridobljeno iz: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-SQNQB3VP/8d9aee11-9a2c-4e9b-b9b1-b7be35adf356/PDF>
- National assembly of state arts agency (NASAA). *Inclusive Language Guide*, 2023. Pridobljeno iz: https://nasaa-arts.org/nasaa_research/inclusive-language-guide/#ability
- OECD: *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*. Pridobljeno iz: <https://www.oecd.org/skills/piaac/>
- OECD: *Programme for International Student Assessment*. Pridobljeno iz: <https://www.oecd.org/pisa/>

- Rao, K., & Meo, G., 2016: Using Universal Design for Learning to Design Standards-Based Lessons. *SAGE Open*. Pridobljeno iz:
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2158244016680688>
- Rose, D. H., Gravel, J. & Gordon, D., 2014: Universal design for learning. L. Florian (Ur.): *SAGE handbook of special education* (2. izdaja). London: SAGE. 475– 491. Pridobljeno iz: <https://www.cast.org/products-services/resources/2014/udl-universal-design-learning-guidelines-rose>
- Rose, D. H., Meyer, A., & Hitchcock, C. (Ur.), 2005: *The universally designed classroom: Accessible curriculum and digital technologies*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rose, D. H. in Meyer, A. (Ur.), 2006: *A Practical Reader in Universal Design for Learning*. Cambridge: Harvard Education Press.
- Shmulsky, S., Gobbo, K. in Vitt, S., 2022: Culturally Relevant Pedagogy for Neurodiversity. *Community College Journal of Research and Practice* 46(9). 681–685.
- Uradni list Evropske unije C 189, 2018: *PRIPOROČILO SVETA o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. Pridobljeno iz: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=OJ:C:2018:189:TOC>.
- Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI: *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* (ZUOPP-1). Pridobljeno iz:
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>
- Winter, E. & O’Raw, P., 2010: *Literature Review of the Principles and Practices relating to Inclusive Education for Children with Special Educational Needs*. ICEP Europe in conjunction with the 2007–2009 NCSE Consultative Forum. Pridobljeno iz:
<https://www.researchgate.net/publication/319482978>
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2022: *Bralna pismenost: opredelitev in gradniki*. Pridobljeno iz: https://www.zrss.si/pdf/Bralna_pismenost_gradniki.pdf